

Tag på dannelsesrejse, stripperejse, fantasirejse – eller bliv hjemme

Af professor, forfatter Jørn Lund

En af de største ændringer af livsformerne i de senere år er den radius-forlængelse, der har givet folk nu om dage større mobilitet og flere rejsemuligheder, end man havde tidligere. De meget velhavende, for eksempel adelsfolk, har i århundreder kunnet rejse rundt, navnlig i Europa, kunstnerrejser blev mere og mere almindelige fra slutningen af 1700-tallet, og enkelte andre fik også muligheden, blandt andet Ludvig Holberg (1684-1754). På sine gamle dage blev han dog modstander af, at unge mennesker, der „*knap nok havde dun på hagen*“ rejste ud af landet, og han skriver i en epistel om den „*Reyse-Syge, som her regierer stærkere, end noget andet Steds*“. For at holde de unge adelsfolk hjemme, indtil de havde fået solide kundskaber, testamenterede han et stort beløb til akademiet i Sorø.

I løbet af 1700-tallet blev udenlandsrejser væsentligt mere tilgængelige med udbredelsen af det såkaldte post-system. Ned gennem Europa blev der oprettet poststationer, hvor de rejsende havde mulighed for at skifte hest og proviantere. Det gjorde rejserne mere behagelige og forkortede samtidig rejsetiden markant. Maleri af Heinrich Bürkel, 1802-69, Städel Museum Frankfurt am Main. Copyright: Städel Museum – U. Edelmann – ARTOTHEK.

Oehlenschläger (1779-1850) var søn af en slotsgartner og kom da også udenlands, men ret sent, set med vor tids øjne. Som 25-årig var hans længste rejse en tur til Langeland, og han markerede denne skelsættende begivenhed ved at skrive en lang række digte under titlen „Langelandsrejsen“. I dag er det vel svært at finde en 25-årig, som ikke har været i en håndfuld lande og på et par kontinenter. Rejsens kulturhistorie har for nylig været et tema for en udstilling og et seminar på Gammel Estrup – Herregårdsmuseet.

Mange slags rejser

Hvis vi ser på de sammensatte ord, der slutter med rejse, viser der sig stribevis i „Ordbog over det Danske Sprog“ (udgivet i årene mellem 1918 og 1956): Der er blandt mange andre *andagtsrejse*, *baderejse*, *bryllupsrejse*, *husmandsrejse* (rejse for husmænd, som skulle have ny inspiration), *dannelsesrejse*, *stripperejse* (en meget kort rejse, og ikke det, læserne måske tror), *æderejse* (som har maden som centrum) og det allerede dengang forældede *børtrejse*, som betegnede en færgetur over Storebælt. Man havde også ordet selskabsrejse med; det havde særlig stor ud-

bredelse i 1950'erne. Hvis man er interesseret i at få indtryk af stemningen på en selskabsrejse i 1956, kan jeg stærkt anbefale at følge dette link, som citerer et par minutter fra en udsendelse med den store radiokunstner Viggo Clausen: <https://www.youtube.com/watch?v=tg6zyJcdFtA> Her får man i tilgift et lydbillede af talesproget dengang.

„Den Danske Ordbog“, som er udarbejdet efter årtusindskiftet, medtager en del af disse sammensætninger, men også nydannelser som fantasirejse, månerejse og kørselv-rejse. I øvrigt er der ikke ende på specialrejserne nu om dage. Man kan tage på golf- og bridgerejse (sikkert mest for 50 plus-generationen), der udbydes vinrejser, kulinariske rejser (jævnfør det gamle, mere redelige ord æderejse), kulturrejser ad libitum og sportsrejser, og skal man have en billig afslagsen, kan man søge efter en afbudsrejse.

Nye typer rejseførere

Hvis man til en afveksling vil begrænse sit CO₂-udslip, kan man blive i landet, eventuelt tage til hovedstaden. Der er netop udgivet en bog helt uden de sædvanlige rejseklicheer, og den viser en række af de mindre kendte seværdigheder, af hvilke mange aldrig har fundet vej til nogen rejsebrochure. Den hedder „Seværdigt København. 88 steder – kendte, mindre kendte og helt ukendte.“ Forfatterne, Johan Rosdahl og Lise Lotte Frederiksen, har en vis forkærlighed for stille pletter i storbyen som for eksempel Det Kgl. Biblioteks Have, Landbohøjskolens have, for charmerende specialforretninger som „Bøger

og Kuriosa“ i Læderstræde og Sømods Bolcher på Nørregade, Medicinsk Museion (tidligere Kirurgisk Akademi, en perle), hvortil der indbydes med den fængende overskrift „Hvad dør vi af?“, Grødsloftet i Rigersgade (som jeg ikke kendte), i en periode sygehus. Navnet kan så dels henvise til, at man behandlede nogle sygdomme med grødomslag, dels til den kendsgerning, at maden ikke var velsmagende og måske også uvarieret.

Man føres hen til Københavns mindste hus, hvor man skal liste ind at se gården bagved, og til værts- huset Skindbuksen; også vinstuen Bernikow kunne fortjene omtale. Udgiverne anbefaler et besøg i Eberts Villaby på Amager, en lille lomme, omgivet af pulserende gadeliv, men selv fredelig og tyst. Man kunne også have peget på en tur til Ingolfs Alle, som spiller en vis rolle i litteraturen som drengen Klaus Rifbjergs barndomsgade.

Men i øvrigt mindes man til stadighed om, at de to kompetente og klichefri udgivere har været gymnasielærere i dansk. Hvert hovedafsnit indledes af et litterært citat. Efter en omtale af Krusemyntegade (Ærøskøbing i København) citeres den unge forfatter Amalie Laulund Trudsø med disse ord: „Man bliver ligefrem kastet tilbage af Nyboder, eller: på en gåtur bliver man båret frem af historie, man bliver skubbet i ryggen af den stemning, de gule mure sætter én i. Luften er tyk af ånde fra overkanonerer, kaptajner, kaptajnernes fruer og kaptajnernes børn. København forskydes i denne bydel, Nyboder er sit eget Christiania, Østerbros stat i staten“. Den tekst er for mig

mere indbydende og suggererende end meget af den ekstase-prosa, man kan finde i rejsekatalogerne.

Bogen har fotografier af Anders Thormann, den er kommet på det mig ukendte forlag Peter og Ping– og kan rummes i en frakkelomme.

I øvrigt er der også kommet nye alternative rejsetyper. I Bruxelles deltog jeg for et par år siden i en aftenvandretur i det Bruxelles, man ellers ikke ser. Rundviseren var en ung pige, en mønsterbryder, som var vokset op i den fattige del af byen og førte os gennem 5 lette, lokale retter i 5 prunkløse værtshuse; hun var selv blevet den stolte ejer af et af dem.

Jeg oplevede det som en øjenåbner, men har senere med væmmelse læst om rejser for rige folk, som gerne vil se, hvordan livet foregår i verdens fattigste egne. Jeg græmmes!

Foredrag på Gammel Estrup – Herregårdsmuseet den 31. januar 2015.

Dele af artiklen har været offentliggjort i Politiken.